

Kõrgessaare Vaba Aja Keskuse TEATED

Laupäeval, 24. novembril algusega 10.00
Kõrgessaare Vaba Aja Keskuses võrkpalli
KADRITURNIIR
Võrkpallisõbrad oodatud!

Pühapäeval, 2. detsembril kell 19.00 Kõrgessaare aleviku jõulukuuse juures I ADVENDIKÜÜNLA SÜÜTAMINE

Laulavad Kõrgessaare VAK-i laululapsed
Aave Kargi juhatusel. Advendisõnumi toob
vallarahvale Reigi koguduse õpetaja
Hüllo-Kristjan Simson

Taotle ID kaarti kodukohas

Lääne prefektuur pakub kõigile, kel ID- kaart
aegub 2012.aastal või 2013.aasta algul, võimalust
taotleeda seda lausa oma kodukohas.

ID-kaardi taotlust saab esitada Kõrgessaare vallamajas volikogu saalis 30.novembril kell 10.00 -13.00

Võtke kindlasti kaasa kehtiv isikut tõendav
dokument!

Taotlemiseks vajalikud dokumendid:

- taotlusankeet
- isikut tõendav dokument
- üks värvifoto mõõtmetega 40x50 mm;
- riigilõivu (24,28 € , alla 15-aastased isikud, puudega isikud ja üldtingimustel vanaduspensionari ikka jõudnud isikud 6,39 €) tasumist tõendav dokument;
- koopia puudetõendist

Sel päeval saab fotosid teha (fotograaf tuleb kohapeale pildistama) ja vastavat ankeeti täita kohapeal, samuti on võimalik tasuda riigilõivu kohapeal internetis või eelnevalt pangaülekanne, vajalik tasumist tõendav dokument (dokumentide vormistamisel abiks sotsiaalnõunik Linda Kiivit)

Tasumine pangaülekanne

Saaja nimi: Rahandusministeerium;
Saaja konto: 221023778606 (Swedbank) või 10220034796011 (SEB)
Viitenumber: 2900081994
Selgitus: märkige isiku nimi ja toimingut nimetus, mille eest riigilõivu tasuti
Palume kindlasti eelnevalt registreerida kuni 23.novembrini valla kantselei telefonil 46 22488 kella 9.00-15.00

26.november on kodanikupäev

Eesti Vabariigi põhiseadus on vastu võetud 28.juunil 1992. Seega tähistame tänavu põhiseaduse 20. aastapäeva. Ja lähenemas on 26.november – kodanikupäev. Selle aasta kodanikupäeva moto on „kodanikuks kasvanud“. Vallasekretär Ludmilla Träder pöördus Lauka Põhikooli eesti keele õpetaja poole, et õpilased avaldaksid oma arvamust põhiseaduse teemal.

Miks on minule põhiseadus tähtis

Mulle meeldib põhiseaduse juures see, et igal kooliealisel lapsel on õigus põhihariduse saamiseks. Mis tähendab seda, et ma ei pea maksma õppemaksu selle eest, et põhiharidust saada. Mulle meeldib ka see, et kõigil Eestis viibivatel inimestel on õigus tervisekaitsele, samuti osutatakse abi paljulapselistele peredele, eakatele ja töövõimetutele inimestele. Mis tähendab seda, et abi jõuab ka päriselt sinna, kus seda tõesti vaja on. Eriti ei meeldi mulle see, et valimisõigus on inimesel alles 18-aastaselt. Seda piiri võiks minu arvamusele langetada 14-16 eluaastani.

Siim

Minu jaoks on põhiseadus oluline. Tean, et igal inimesel on õigus haridusele, vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest. Kõikidel on usu- ja mõttevabadus: kes tahab, see on usklik, kes tahab, see ei ole. Kõikidele kehtivad seadused ühtemoodi.

Mona

Minu arvates on igal inimesel õigus öelda, kui ta tahab oma kodakondsusest loobuda ja valitsuse otsusel see tal õnnestub.

Minu arvates on õige, et niikaua, kuni lapse isa pole surnud, teadmata kadunud vms, peavad mõlemad lapsevanemad lapse eest hoolitsema.

Minu arvates on tähtis, et Eestisse kolinud inimene, kes ei oska eesti keelt, peab läbima eksami.

Maria

Igaühel on õigus haridusele on väga tähtis seadus, kuna ilma hariduseta ei ole sul justkui midagi: ei tööd, ei kindlustunnet, ei sissetulekut. Tähtis on ka see, et õppimine on vähemalt 9. klassini tasuta. Tähtis on see, et igaühel on vabadus olla tema ise. Kodu on puutumatu, et ei tohi tungida kellegi teise eluruumidesse. See on õige, kuna ei tohi rikkuda kellegi privaatsust. See oleks ikka väga imelik, kui keegi võõras lihtsalt tuleks tuppa ja arvaks, et ta on oma kodus.

Birgit

Minu jaoks on oluline see, et riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes on asjaajamiste keel eesti keel, kuna Eesti kodanikul on kõige parem suhelda eesti keeles. Mulle meeldib see, et Eesti riik on seaduse poolt kohustatud kaitsma autori loomingut, seega ei saa keegi minu poolt kirjutatud luuletust esitada oma nimega. On hea, et seaduses on välja toodud ka kõige elementaarsemad viisakusnõuded või õpetussõnad, st kellegi au ega head nime ei tohi teotada.

Gregory-Martin

Õnnitleme novembrikuu eakaid sünnipäevalapsi ja juubilare!

**SELMA LAIDEMA
KSENJA ALTMÄE
VAINO EESTALU
VALVE KIVI
THEODOR POST
AIVI MILLER
AIME NABBI
KIIRA MAIER-LAID
MIHKEL MALK
KALEV NÕMMERGA
VILVE RANNALA
VALDU TAMMISTU
MIHKEL LEPIK
VELJO ROOSIMAA**

Loode-Hiiumaa Külade Selts esitleb: Õõlaat 2012

19.detsembril 19:00 - 22:00 on kõik suured ja väikesed oodatud meeolukale jõulueelsele õõlaadale Lauka koolimaja. Suurepäraselt laadamelu tekitavad kohalikud kui kaugema kandi müüjad ja kaupmehed.

Lettidel leidub nii söödavat, joodavat kui ka erimõõdulisi kingitusi jõulukuuse alla. Avatud on laadakoht, aset leiab isuäratavate piparkookide näitus-müük, võimalik osa saada iga-pilet-võidab loteriist, Öökomejant külade seltsi näitetrupi poolt ja palju muud huvitavat... Meira maitsekatele auhindadele toimub kodus valmistatud soolaste ja magusate hoidiste konkurss - tule ka sina oma hoidisega!

Kohtumiseni Õõlaadal!

Laili Lutsari loeng hammaste tervisest

November on hammaste tervise kuu. Kehvad hambad – kas saatuse parandamatu vingerpuss? Müüt või tegelikkus? Mida saad sina teha enda ja teiste ning laste suutervise heaks.
Tule ja kuula suuhügienist Laili Lutsari loengus, mis toimub neljapäeval, 22. novembril kell 18.00, Lauka Põhikooli saalis

Suutervise nädal Kõrgessaare vallas on finantseeritud Kõrgessaare Vallavalitsuse poolt

Vallavolikogu istung

9. NOVEMBER (1.istung)

Kõrgessaare valla 2012. aasta lisaeelarve II lugemine.

Lõpetati eelarve II lugemine.

Kõrgessaare Raamatukogu arengukava vastuvõtmine.

Võeti vastu raamatukogu arengukava.

Kõrgessaare valla terviseprofili 2012-2020 I lugemine.

Lõpetati valla terviseprofili I lugemine.

9. NOVEMBER (2.istung)

Kõrgessaare valla 2012. aasta lisaeelarve vastuvõtmine.

Võeti vastu 2012. aasta lisaeelarve.

Vallavalitsuse istungid

25. OKTOOBER

Ehitusloa väljastamine Vanajõeoru õpperaja rekonstrueerimiseks.

Väljastada ehitusloa Vanajõeoru õpperaja rekonstrueerimiseks Nõmme küla Putkaste metskond 37 maaüksusel.

Kirjaliku nõusoleku väljastamine puurkaevu rajamiseks.

Väljastada kirjalik nõusolek puurkaevu rajamiseks Kõpu küla Õigeuskirikku maaüksusel.

Põhivara arvelevõtmine.

Võtta põhivarana arvele Valitsejamaja renoveerimise I etapp maksumusega 22380,83 eurot. Põhivara renoveerimise väljaminekud pikendavad vara kasulikkust tööiga 10 aastat. Lugeda amortisatsiooninormiks 10%.

Inventuurikomisjoni moodustamine.

Moodustada varude ja varade aastainventuuri läbiviimiseks komisjon koosseisus: Kulla Nabbi, Liana Vaino ja Larissa Babõnina.

Toimetulekutoetus.

Lubada välja maksta oktoobrikuu toimetulekutoetus 9 taotlejale summas 1038 eurot ja 25 senti.

Kasutusloa väljastamine ehitise osale.

Väljastada kasutusloa Kõrgessaare aleviku Tööstuse tee 16a maaüksusel paikneva Valitsejamaja osale ruumide nr 2, 3 ja 7 osas.

Vallavanema välislahetus.

Lubada vallavanem Jaanus Valk välislahetusse Soome Vabariiki 31.10 - 2.11.2012. Põhimääruse alusel asendab vallavanemat abivallavanem Katrin Sarapuu.

1. NOVEMBER

Kinnisasja jagamine.

Nõustuda Reigi külas asuva Kalda kinnistu jagamisega Kalda ja Männi maaüksuseks.

Nõustuda Reigi külas asuva Paju kinnistu jagamisega Paju ja Hõbepaju maaüksuseks.

Raha eraldamine omafinantseerimise fondist.

Eraldada omafinantseerimise fondist MTÜ Lauka Piirkonna Külaarendusseltsi esitatud projekti kaasfinantseeringuks 95 eurot.

Hooldajatoetuse maksimine.

Lubada välja maksta novembrikuu hooldajatoetust 21 isiku hooldajale summas 383 eurot ja 46 senti.

Taotlus.

Lubada Eesti Tuletorni Seltsi liikmete liikmepileti alusel tasuta sissepääs Kõpu, Ristna ja Tahkuna tuletornidesse.

Detailplaneeringute teated

Kõrgessaare Vallavalitsuse 01.november 2012 korraldusega nr 242 võeti vastu Kalana küla Vähendi maaüksuse detailplaneering vastavalt DAGOpen OÜ Projektbüroo tööle nr 12-47. koostatud detailplaneering näeb ette maaüksuse jaotamise ning ehitusõiguse määramise elamu ja abihoonete püstitamiseks. Detailplaneeringu avalik väljapanek toimub perioodil 03.-16.detsember 2012. Detailplaneeringu materjalidega on avaliku väljapaneku perioodil võimalik tutvuda Kõrgessaare vallamajas (Kõpu tee 8 Kõrgessaare) ja valla avalike dokumentide registris.

Ettepanekuid ja vastuväiteid detailplaneeringu kohta on võimalik Kõrgessaare Vallavalitsusele esitada kuni avaliku väljapaneku perioodi lõpuni e-kirja teel valitsus@korgessaare.hiiumaa.ee või kirjalikult Kõpu tee 8 Kõrgessaare Hiiumaa 92201.

Kirikulahe ja Künaaugu äärsed maa-ala detailplaneeringust

Kõrgessaare Vallavalitsus teatab käesolevaga Kõrgessaare Vallavolikogu 13.mai 2011 otsusega nr 64 algatatud Kirikulahe ja Künaaugu äärsed maa-ala detailplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruande avalikust väljapanekust ja arutelu.

Detailplaneeringu koostamise põhieesmärk on Kõrgessaare Vallavalitsuse poolt kavandatava mitmefunktsionaalse turismi- ja teadusasutuse Läänemere Teadmuskeskuse krundi moodustamine ja sellele ehitusõiguse määramine, uue maakasutuse ning uute Teadmuskeskuse tegevust toetavate maaüksuste moodustamine ca 29 ha suurusel planeeringualal, mis on suures osas reformimata riigimaa. Detailplaneeringuga muudetakse kehtivat Kõrgessaare valla üldplaneeringut ja planeeringualal kehtivat detailplaneeringut, mida pole ellu viidud. **KSH aruandega saab tutvuda ajavahemikus 03.-16.detsember 2012** tööajal Kõrgessaare vallamajas (Kõpu tee 8 Kõrgessaare Hiiumaa) ning valla kodulehel www.korgessaare.ee. Kirjalikke ettepanekuid, vastuväiteid ja küsimusi saab esitada koostamise korraldajale, detailplaneeringu ja KSH aruande koostajale kuni väljapaneku lõpuni.

KSH aruande avalik arutelu toimub Kõrgessaare Vaba Aja Keskuses (Tööstuse 25 Kõrgessaare alevik) **17.detsember 2012 algusega kell 17:30.**

KSH koostaja: Andres Tõnisson (tel 60 999 40, 55 32 515, leetva@online.ee)

KSH Järelvaataja: Keskkonnaamet (Kõrgessaare mnt 18 Kärkla hiiumaa; Kai Vahtra: tel 4636822, kai.vahtra@keskkonnaamet.ee)

Detailplaneeringu koostamise korraldaja: Kõrgessaare Vallavalitsus (Kõpu tee 8 Kõrgessaare Hiiumaa; Katrin Sarapuu: tel 46 22 491, kati@korgessaare.hiiumaa.ee)

Detailplaneeringu kehtestaja: Kõrgessaare Vallavolikogu

Detailplaneeringu koostaja: Dagopen OÜ Projektbüroo (Sadama 15 Kärkla Hiiumaa; Teet Elstein: tel 46 32 019, teet@dagopen.ee)

Lauka Päevakeskuse TEATED

Alates 6.novembrist kuni detsembri keskpaigani Laukal, päevakeskuse ruumides **teisipäeviti ja neljapäeviti hiina klassikaline massaaž/akupressuur/kvantpuudutuse seansid**, registreerida Silvi Varg telef. 53021198

21.novembril toimub päevakeskuse noortega väljasõit **Kärkla Kultuurikeskusesse, kell 10.00 – 11.30** toimub kadriüritus koos Kärkla Tegevustoa noortega. Väljasõiduks kogunemine kell 9.00 päevakeskuse ruumidesse Valitsejamajas.

26.novembril kell **10.30** seniortantsurühm Marta tantsijad kadrieks lasteaias Vigri, kadride kogunemine kell 10.00 päevakeskuse ruumides Valitsejamajas. Transport 9.40 Pihla, Rootsi (Liisi); 9.40 Lauka (Lehte)

28.novembril kell **13.00** Laukal seltsimajas:

* kõigile asjast huvitatuile loeng teemal „Riskide maandamine eaka kodus“ lektoriteks valla sotsiaalnõunik Linda Kiivit, päästeteenistuse vanempetsialist Kaljo Pihlamets

* peale loengut jätkub eakate ja päevakeskuse noorte koosviibimine: novembrikuu sünnipäevalaste õnnitlemine Transport: 12.30 Pihla, Rootsi; 12.45 Viskoosa

12.detsembril alates kell 8.00 JUUKSUR, eelnev registr. Sirje Vaku telef. 4631297; 56662317

19.detsembril kell **13.00** eakate ja päevakeskuse noorte koosviibimine Laukal seltsimajas: **joulude tähistamine**, kes soovib, võib kaasa võtta loosipaki väärtusega ca 2 eurot. Transport: 12.30 Pihla, Rootsi; 12.45 Viskoosa

Eesti Töötukassa tunnustas 2012. aasta parimaid töödandjaid ja koostööpartnerid

8. novembril, Eesti Töötukassa 10. tegevusaastapäevale pühendatud pidulikul vastuvõtul võttis Kõrgessaare Vallavalitsuse esindaja, abivallavanem Katrin Sarapuu vastu Eesti Töötukassa Hiiuma maakonna 2012. aasta parima koostööpartneri tiitli.

Töötukassa veebileht kirjutab:

Eesti Töötukassa Hiiumaa osakonna aasta koostööpartner on Kõrgessaare Vallavalitsus. Koostöö on olnud pikk ja viljakas. Vald on olnud aktiivne töötukassa teenuste pakkuja ja aidanud töötukassa klientidele sobivaid lahendusi leida. Oma kogemusi jagades on Kõrgessaare vald koostööle kutsunud ka teisi maakonna omavalitsusi.

Vallavolikogu õigusaktide eelnõud, vastuvõetud vallavalitsuse korraldused ja määrused ning vallavolikogu otsused ja määrused on avalikustatud valla kodulehel www.korgessaare.ee

KÕRGESSAARE VALLA TEATAJA

Omaavalitsuse infoleht
Toimetaja Tarvo Malk
Telefon: 4622487; 5200908
e-mail: tarvomalk@gmail.com

Elektrist ja valikutest

Alates 1.jaanuarist 2013 avaneb elektriturg ja kõigil on võimalik valida endale ise elektrimüüja. Mida see tähendab ja millised on meie kõigi võimalused?

Kahjuks peab kohe tõdema, et vaatamata valikutele kallineb elektri hind ligi kolmandiku ja valikud tegemata jättes isegi rohkem.

Valida saab ainult elektrimüüjate vahel. Arvel olevad võrgutasud, taastuenergiatasu ja riigimaksud jäävad endiselt olema ja nende kujunemist korrigeerib seadus ja erinevad ametid. Vabaturule läheb seega 1/3 arvest – elektri hind.

Soodsaima elektrimüüja väljavalimiseks tuleks pakkumisi küsida erinevatelt müüjatelt ning need rahulikult läbi lugeda ja tingimusi võrrelda. Tähtis on hinnata ka teisi lepingutingimusi peale elektri hinna.

Elektrimüüja puhul saab valida selle vahel, kas valid püsihinna (kogu periood üks kokkulepitud hind), täieliku turul tekkiva hinna (hind kõigub igakuiselt vastavalt turule) või vahepealse variandi, kus 1/2 elektrist on püsihind ja 1/2 kujuneb turul.

Turu hind mõjutab tarbimine ja tootmine naaberriikides ja kasvõi see, kui külm on talv ja kas hüdroelektrijaamades on palju vett, et toota elektrit (odavam näiteks põlevkivi elektrist). Samuti saab valida perioodi kui pikaks ajaks lepingu sõlmida, kas pooleks aastaks või enam. Võib-olla on poole aasta pärast tulnud turule ka uusi soodsamaid pakkujaid. Üks võimalus on ka üldse mitte valida, ka siis ei kao elekter kuhugi, vaid seda saab üldteenusena ja selle hind kujuneb eelnenud kuu kaalutud keskmise turuhinna alusel, millele lisandub ettevõtte mõistlik kasum. Kuigi kasumi suurust jälgib Konkurentsiamet, ei pruugi üldteenusena ostetud elekter tulla kõige soodsam, pigem vastupidi.

Valida elektrimüüjat saab see tarbija, kellel on sõlmitud võrguteenuse leping. Kui see on näiteks korteriühistus, saab seda teha ühistu, meil aga enamasti on lepingupoolteks korteriomaniidid.

Hindu ja tingimusi tasub võrrelda ja selleks on artikli lõpus kontaktandmed. Ka lepingut saab sõlmida kas telefonitsi, internetis või müüja kontoris. Samuti on alati võimalik leping lõpetada 1-kuulise etteteatamisega.

Ükski kodu ega ettevõtte ei pea välja vahetama ühtegi seadet ega uusi soetama ja ka elektrinäitude teatamine jääb samaks kui täna. Arvestama peab sellega, et kui tahad, et kuu algusest hakkab kehtima uus leping, tuleb see sõlmida 21 päeva varem. Seega 01.01.2013 algaks uus leping, tuleb see kirjalikult sõlmida 10.12.2012.

Kindlasti ei tule avatud turu head pooled kohe välja ja peab arvestama olulise hinnatõusuga, aga lõpuks tekib võimalus endale leida parima tarbimise ja elektri hinna suhe. Aja jooksul paranevad kindlasti ka valikud, aga kogu positiivse poole väljatulek võib võtta aastaid. Nii et kõigile jõudu valikuteks, 10.detsember ei ole kaugel.

Jaanus Valk
Vallavanem
5260796

Enne lepingu sõlmimist:

Pakkumiste võrdlemisel pöörake lisaks hinnale tähelepanu ka muudele lepingutingimustele. Võtke endale aega ja tutvuge põhjalikult elektrimüüja saadetud kõigi dokumentidega ning küsige vajaduse korral täpsustavaid küsimusi

Uurige välja järgmised üksikasjad:

- kas ja kuidas on võimalik lepingut lõpetada või pakette vahetada;
- kas valitud paketiga kaasnevad võimalikud lisatasud;
- tutvuge ka lepingu üldtingimustega;
- millal on arve tasumise aeg ja mis võib juhtuda siis, kui jääte maksimisega hiljaks;
- kuidas ja kellele esitada kaebust.

Elektrimüüjate kontaktid

Imatra Elekter

Klienditeeninduse tel. 6061840 ja 71 50180
E-post elekter@imatraelekter.ee
Veebileht <http://www.imatraelekter.ee>

Eesti Energia

Klienditelefon: 1545,
välisriigist helistades: +372 715 4254
E-post: teenindus@energia.ee
Veebileht www.energia.ee

Elektrum Eesti

E-post: kliendiinfo@elektrum.ee
Telefon: 800 5555
Veebileht www.elektrum.ee

VKG Elektrivõrgud

E-post: elekter@ev.vkg.ee
Klienditeeninduse telefonikeskus: 716 6633
Veebileht <http://www.vkgv.ee/>

220 Energia

E-post: info@220energia.ee
Telefon 6 650 220
Veebileht www.220energia.ee

Eesti Gaas AS

E-post: info@gaas.ee
Telefon: +372 6 303 003
Veebileht <http://www.gaas.ee/>

Baltic Energy Services (portfelli- ja bilansihaldusettevõtte)

Telefon 66 22 616
E-post info@balticenergy.ee
Veebileht <http://www.balticenergy.ee/>

Nordic Power Management (elektrimüügi

fookus on suunatud juriidilistele isikutele)
Telefon 639 6601
E-post elekter@nordicpm.eu
Veebileht <http://www.nordicpm.eu/>

AS Sillamäe SEJ (elektrimüügi fookus on

suunatud juriidilistele isikutele)
Telefonid 39 29 676, 39 29 110
E-post silpower@silpower.ee
Veebileht www.silpower.ee

Lisainfo telefonil: **6 160 160**
Internetist: **avatud2013.ee**

Koduomanike Liit korraldab kolmapäeval, 21. novembril kell 17:15 infoõhtu "Elektrituru avanemine 2013"

Kärkla Kultuurikeskuse saalis (Rookopli 18) ja osalema on oodatud kõik kodutarbijad.

Üritusel esinevad

*Avatud elektriturust ja elektripakettidest räägib Priit Värk;
*Eesti Energia esindajad Inna Koodi ja Mary Enula tutvustavad avatud turu elektripakette;
*Elektrilevi esindaja räägib võrguettevõtja rollist avatud elektriturul.

Projekti „Teadlik ja oskuslik lapsevanem“ raames alustab Hiiumaa Lastekaitse ühing koostöös Hiiumaa Teavitamis- ja Nõustamiskeskusega lapsevanematele mõeldud **POSITIIVSE VANEMLUSE TEEMATUBADEGA**

LAUKA PÄEVAKESKUSES

kell 18.00- 19.30

28. november - **LAPS, ARVUTI JA MOBIIL**
Kui kaua võiks laps olla arvutis; arvuti ja turvalisus; kas ja kui palju saab lapse arvutimaailma kontrollida; mida kasulikku saaks laps arvutis teha.

VISKOOSA VALITSEJAMAJAS

kell 18.00- 19.30

23. jaanuar - **POSITIIVNE VANEMLUS** (lapse toetamine, piiride seadmine, lapse enesehinnangu toetamine, kehtestav käitumine, erinevate tunnetega toimetulek lapsevanemana, eneseusaldus)

27. veebruar - PEREKONNA MÜÜDID JA SALADUSED

Kuidas meid ja meie perekonda mõjutab see, kellest me ei räägi, kuid mida me teame.

27. märts - LAPSE SEKSUAALSUS

Kuidas ja millal rääkida....

Vaata ka: www.lastekaitse.hiiumaa.ee

Info ja registreerimine e-mailile:

ullevaga@gmail.com või tel 56491521

PS! Võimalik koos lapsega tulla (lapsehoid).

Projekti rahastab Eesti-Šveitsi

koostööprogrammi Vabauhenduste Fond ja Kodanikuühiskonna Sihtkapital"

Koolitus uutele kasuperedele

Vanemliku hoolitsuseta lapsi on Eestimaal olnud läbi aegade. Kui eelnevatel sajanditel on hüljatute eest vastutuse võtnud sugulased, külakogukond või kirik, siis tänapäevane arusaam on teine, samuti ka valikud. Selleks, et hoolitusse jäetud/sattunud laps saaks siiski kasvada perekonnas, on Eestimaal suurel hulgal kasuperesid. Paraku on nii, et ikkagi paljud vanemlikust hoolest ilma jäänud lapsed ei saa kasvada perekonnas. Üle 10 aasta koolitatakse Eestimaal kasuperesid, Hiiumaal on vastava koolituse läbinud 20 inimest kolmel erineval koolitusperioodil. Aegajalt pööratakse ikka ja jälle küsimusega, kuidas saaks koolitusele ja miks Hiiumaal vastavat koolitust ei toimu. Nüüd on väike lootus siiski tekkinud, et aastal 2013 avaneb taas võimalus koolitada Hiiumaal kasuperesid.

Selleks, et teha valikuid ja otsustada, peab teadma, **et kasupere on pere, kes võtab oma koju kasvatada bioloogiliselt võõra lapse mistahes lepingu alusel.** Lisaks südameheadusele peab pere vastama paljudele muudele erinevatest seadustest tulenevatele tingimustele, mida selgitavad perele koolitajad koos kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajaga enne koolituse algust.

Kuna Hiiumaa on väga turvaline elukeskkond ja siinsed pered on huvi tundnud kasupereks hakkamise vastu, kutsun üles kõiki, kes on mõelnud selle peale, et anda vanemlikust hoolest ilma jäänud lapsele tagasi tõeline lapsepõlv, kodu ja armastavad vanemad, andma endast märku meiliaadressil malle@kasuperedeliit.ee. Vajalikud esialgsed andmed: Nimi, kodune aadress, e-mail, telefoni number. Perede piisava hulga puhul saame tegevusega edasi minna. Hiiumaal koolitavad kasuperesid Helle Aron ja Malle Kobin.

Malle Kobin

Kasuperede PRIDE koolitaja
tel. 5149681

Tantsurühm Ungrulust tähistas 10. sünnipäeva

Laupäeval, 10. novembril tähistas tantsurühm Ungrulust Kõrgessaare Vaba Aja Keskuses oma 10. sünnipäeva.

Vana Ungur olevat sõnanud: „Mina tahan ja soovin, et siin, selles saalis, saaks tantsima Reigi rohelistes kütutes noorikud! Saagu nemad tantsima paremini kui ükski peen preili või proua mõisa kammersaalis. Lehviku siin nende punased palmikud ja kõlisegu rõhud. Rõõmustagu nemad oma tantsuga omade ja võõraste südant. Tabagu neid ei-tea-kust ootamatu tantsulust!“

Ja soovid ju täituvad – 30. oktoobril 2002. aastal toimus nii-öelda asutamiskoosolek ning sama aasta 8. novembril oli Tervisemaja saalis esimene tantsuproov.

Esimene esinemine leidis aset juba poolteise kuu pärast 27. detsembril valla eakate jõulupeol. Kütute värvigamma oli esialgu lai, sest igaüks kandis seda, mis käepärast: oli Reigi rohelisti ja muud väru seelikuid, oli Pühalepa punast ja vist teiseigi hiivi punaseid. Tantse oli veel vähe, kuid kogemus ise rikastav.

Mida aeg edasi ja mida enam saadi kogemusi, seda kergemini hakkas tulema ka naeratus. Võib-olla mitte veel päris esinemise-naeratus, aga vähemalt üksteise julgustamise naeratus või sassiminemise lõbususe naeratus küll. Järjest rohkem on tulnud ka esinemisvõimalusi nii kodu- kui välismaal.

Selle kümne hooaja vältel on meil olnud 33 tantsijat, lisaks veel mõned laenatud tantsulised mujalt. Selgeks on saadud 70 tantsu pluss 12 nii-öelda tilu-lilu tantsu, soetatud endile Reigi kütud ja säravamaks on muutunud naeratus. Ja kõige krooniks on meil särasilme juhendaja Helgi. Selline on tänaseks päevaks Ungrulust.

Tore, et alati on vajaduse korral olnud võimalus tantsijaid teistest Helgi rühmadest laenata või kaasata. Ilma nendeta ei möödunud ka see pidu. Kontserdil aitasid õnnestuda meie valla lasterühm „Siidipaid“, naisrühmad „Hiiv Sõlg“ Käinast ning „Taherpill“ Emmastest. Suur tänu ka meie endisele tantsijale Vellile, kes võttis enda kanda kontserdi sõnalise osa. Tänu teile!

Samuti täname kõiki, kes meie tantsudele kaasa elama ja meid õnnitlema olid tulnud. Aitäh!

Tantsurühm Ungrulust

Hea enesetunde heaks

Pange mugavad riided selga ja tulge koos oma lapsega 2. novembri õhtul koolimajja, kutsus õpetaja Luule Heiste. Miks? Hakkame koos Svetaga (HUPSI-i loovterapeut Svetlana Reinmets) kunstiga tegelema. Ja nii kogunetigi õhtul kella 6 ajal esimesse klassi, et mõnusalt ja huvitavalt aega veeta. Eks loovtegevus ongi ju mõeldud selleks, et väljendada seda, mida sõnades väljendada ei saa. See vabastab emotsioone, loob midagi, mis

Isadepäeva maleturniiri võitis Andres Ihermann

Pühapäeval 11. novembril toimus Kõrgessaare Vaba Aja Keskuses juba üheksas ISADEPÄEVA MALETURNIIR. Hiiumaal ja ka Kõrgessaares on alati olnud häid maletajaid ja just seetõttu on Kõrgessaare VAK võtnud enda korraldada kaks maleturniiri aastas. Kevadel on Naistepäevaturniir.

Seekord oli kohale tulnud kaheksa maletajat, kes mängisid turniirisüsteemis kõik-kõigiga läbi. Seega seitse voozu malenuppude tasast klõbinat – selle taga muidugi mängijate tõsine mõttetöö. Esikohale tuli 6,5 punktiga 7-st võimalikust Andres Ihermann. Ainsa viigi tegi Ihermann Sven Vanatoaga, kes platseerus 4,5 punktiga kolmandaks. Nende vahele turniiritabelis, ehk teiseks tuli kohalik Kõrgessaare mees Enn Romandi 5,5 punktiga.

Üldiselt võib öelda, turniir oli väga tasavägine ja võitluslik, tuleb küll nentida, et viimastel aastatel on kellelgi Hiiumaal raske kõigutada Andres Ihermanni edu. Jääb loota, et esile kerib mõni uus tegija, kes malelual vastastele „tuld“, annab. Traditsiooniliselt olid Kõrgessaare VAK-i poolt auhinnaks kõigile osalejatele raamatud, nii ka seekord.

Artur Valk

Kõrgessaare VAK Noortekeskuse tegemisi

7. novembril toimus koostöös Kärkla ANK-iga (avatud noortekeskus) väga vahva tööelu õppereis 9. klasside õpilastele Haapsalusse. Küllastasime Haapsalu Kutsehariduskeskust, Haapsalu Uksetehast, Fra Mare Thalasso SPA hotelli, Haapsalu Sotsiaalimaja, Haapsalu Linnavalitsust, Movek Gruppi, Hapvali ning Haapsalu Noorte Huvikeskust W4! Hetkel on toimumas NAF projekti "Üks silm, mitu nägu" fotokonkurss, kus noored saavad läbi kaamerasilma jäädvustada neile olulisi kohti, loodust või endi emotsioone. Näitus tehtud fotodest saab ülesseatud detsembri alguseks Valitsejajamajja, kus saab neid nii vaatama kui hindama tulla. Nii õppereis kui NAF projekt said toimuma tänu ESF-i "Noorte konkurentsivõime suurendamiseks ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamiseks ühiskonnale pakutava noorsootöö teenuse osutamine läbi noortekeskuste" teostamisele aastatel 2010 - 2013.

Kord kuus pühapäeviti oleme me käinud Emmaste ANKis Superstaari staabis külas, abiks sisustamas infotahvli ning eelmisel korral toimus kookide küpsetamise võistlus, ootame põnevusega juba järgmist külastust ja superstaaridele kaasaelamist 25. novembril. 9. novembril osalesime ja rääkisime kaasa Hiiumaa noorte Osaluskohtvikus. Eelmisel aastal toimunud Noortekeskuse Jõulukohvik on nii meil kui külastajatel siiani mees. Ka sel aastal avame me üheks päevaks Jõulukohviku- teisipäeval, 18. detsembril.

Kõrgessaare VAK Noortekeskus

rikastab elu, aitab lõõgastuda. Ja kõige selle juures pole üldsegi tähtis tulemus, vaid kogu protsess ise. Meie tegevuste tulemusena valmisid sel õhtul mitmed individuaalselt ja ühiselt tehtud kunstiteosed. Mängisime, maalisisime, joonistasime, rääkisime. Aeg läks kiiresti. Enesetunde oli koju minnes väga hea. Aitäh teile Sveta ja Luule!

Lapsevanemate nimel,
Katrin Laan

Inimene, kes ei õpi, kobab pimeduses nagu öine teekäija

Hiina vanasõna

19. oktoobril tähistati täiskasvanud õppija nädalat Kõrgessaare Raamatukogus üritusega „Õppida pole kunagi hilja“. Kutsusime neli esinejat oma tööst ja tegemistest rääkima, kuna tahtsime neilt õppida. Kokku tuli raamatukokku 17 inimest, mehi esindas vallavanem Jaanus Valk. Esimene teema „Katame laua“ – sellealaseid teadmisi jagas Marje Laanejõe. Ta oli katnud näidiseks kaks pidulauda, mida kaunistasid volditud salvrätid. Kõik soovijad said Marje oskusliku juhendamise abil selgeks mitmed huvitava nimega tööd. Voltisime palmilehe, krooni, lehvikku, lootoseõie, saapa, jaapani päikese, purje jm. Näidised võtsime koju kaasa, et õpitut võtteid uuesti proovida.

Laua katmisel on oluline laudlina. Liia Toom oli kaasa võtnud lihtsalt valmistatud batika- ja lapitehnikas laudlinu. Need nägid imeilusad välja. Peale kõrgitõimkonna turgutasime end tassi kohvi ja küpsistega.

Teine teema „Hoia oma tervist“. Kõrgessaare Perekooli perekooli Kady Ruus tutvustas toidulisandeid, õpetas tarkusi, mida peab teadma vitamiinidest ja mineraalainetest, kui suur on nende päevane vajadus ja millistes toiduainetes neid leidub. Saime teada, mida põhjustab vitamiinide ja mineraalide defitsiit organismis. Kõike oli huvitav kuulda ning Kadyle esitati palju tervishoidu ja tervist puudutavaid küsimusi, millele saime ammendavad vastused.

Kolmas teema „Õppida ei ole kunagi hilja“. Esines noorsootöötaja Kairi Zolotova. Peale gümnaasiumi lõpetamist õppis Tallinna Pedagoogilises Seminaris vanglaametnikuks. Kairi rääkis, et pere kõrvalt on ta pidevalt õppinud: Hiiumaa Ametikoolis õppis haljastust ja praegu õpib Tallinna Pedagoogilises Seminaris noorsootöötajate põhiteadmiste ja oskuste koolitusprogrammis.

Täiskasvanud Õppija Nädalat oleme tähistanud juba aastaid. Tavaliselt oleme ise midagi valmistanud, seekord kuulasime teiste tarkusi.

Leida Pielberg

Raamatukogupäevad

Toimusid 20. – 30. oktoober. Seekordne moto oli "Kohtume raamatukogus". Kõrgessaare raamatukogu külastasid lasteaid "Vigri" lapsed, toimus Kärkla-Kõrgessaare pensionäride viktoriin eesti kirjanduse tundmises. Küsimused koostas Leida. Paremad tulemused olid Kärkla prouadel. Täiskasvanutele toimus ka vestlusring "Lugemine turgutab aju", mis oli väga meeleolukas. Tulemuseks - peale meelelahutuse lisab lugemine lugejale tõelisi väärtusi.

Suurematest üritustest on tulemas koos Lauka PK õpilastega Astrid Lindgreni 105. sünniaastapäeva tähistamine ning jõuludega seoses "Kalender jutustab"

Leelo Sarapuu

MANALATEELE LÄINUD
VLADISLAV TIHHONOVSKI